

Laihia

Kalliolaakso/Kiimakangas muinaisjäännösalueen tarkkuusinventointi 2013



Timo Sepänmaa
Antti Bilund



Tilaja: Ramboll Finland Oy

Sisältö

Perustiedot	2
Yleiskartat	3
Lähtötiedot	4
Tutkimus	4
Tulos	5
Lähteet	5
Muinaisjäännös	5
LAIHIA KALLIOLAAKSO/KIIMAKANGAS	5
Alakohde 10	6
Kuvia	10
Liite. Tarkastetut alueet	11

Kansikuva: Rautakautista asuinpaikka-aluetta kuvattuna koilliseen.

Perustiedot

Alue: Laihia Kalliolaakso/Kiimakangas (Mjtunnus: 399010021) muinaisjäännösalue, Laihian kirkosta noin 1-1,4 km itä-koilliseen.

Tarkoitus: Suorittaa Kalliolaakso/Kiimakangas muinaisjäännösalueella vuoden 2012 muinaisjäännösinventointia täydentävä tarkkuusinventointi, jossa tutkimuksen pääpaino on maanalaisten muinaisjäännösten etsimisellä.

Työaika: 31.10.2013

Kustantaja: Ramboll Finland Oy

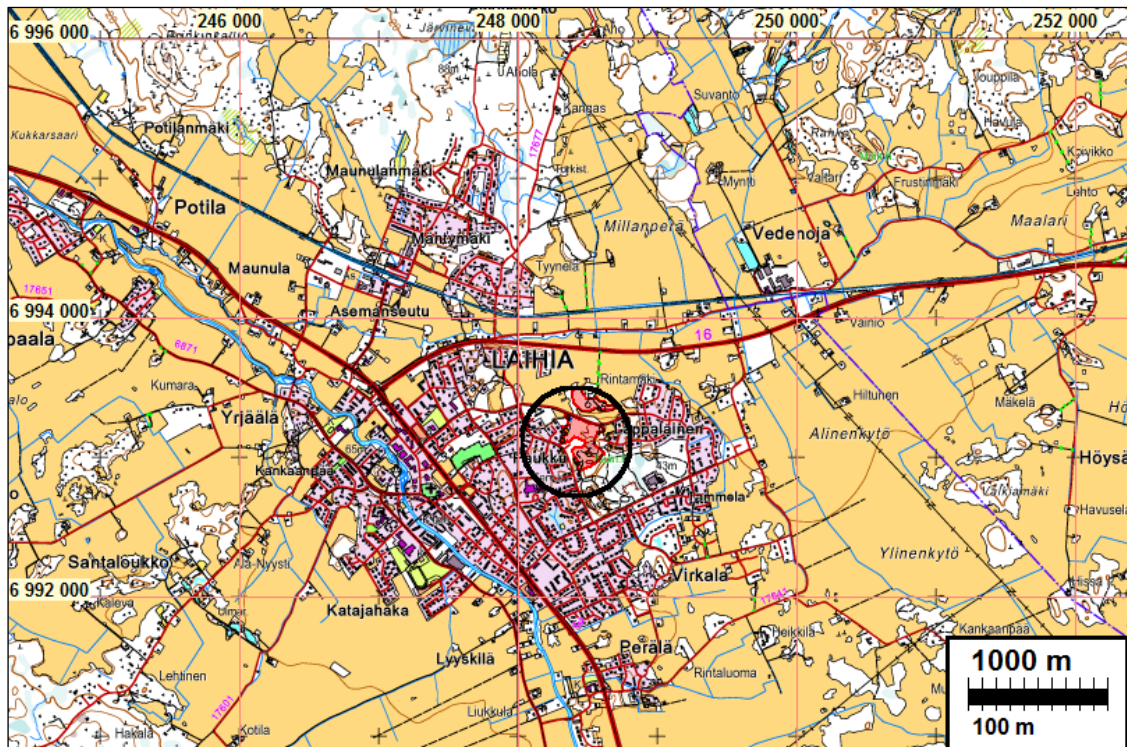
Tekijät: Mikroliitti Oy; Timo Sepänmaa ja Antti Bilund

Tulokset: Tarkkuusinventoinnissa Kalliolaakso/Kiimakangas muinaisjäännösalueelta löydettiin ennestään tuntematon rautakautinen asuinpaikka. Havaittu rautakautinen asuinpaikka sijaitsee kokonaisuudessaan tutkimushetkellä muinaisjäännösrekisterissä olevan Kalliolaakso/Kiimakangas muinaisjäännösalueerajauksen sisäpuolella. Kohde esitetään lisättäväksi Kalliolaakso/Kiimakangas muinaisjäännösalueeseen uudeksi alakohteeksi.

Muinaisjäännösalueella sijaitsevien ennestään tunnettujen rautakautisten röykkiöiden suhteen ei tehty uusia havaintoja.

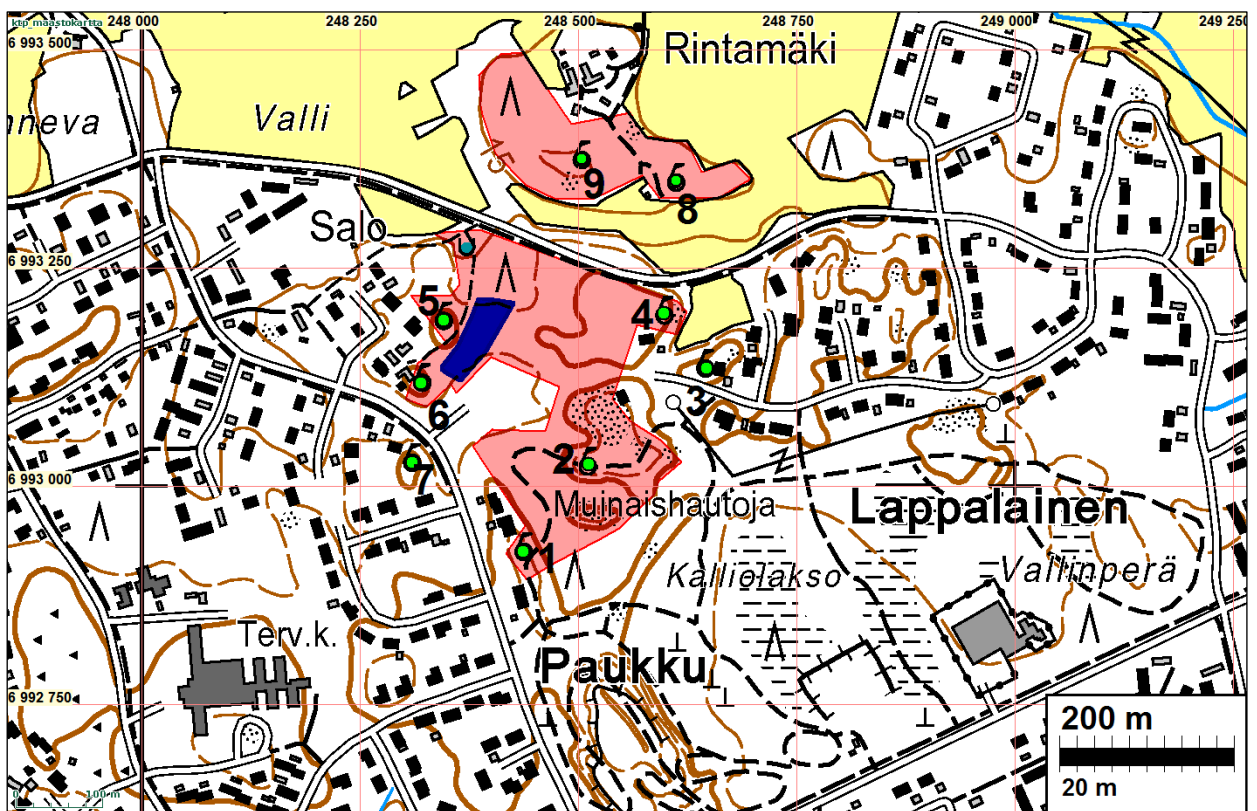
Tarkkuusinventoinnissa tehtyjen havaintojen perusteella muinaisjäännösalueelle esitetään uutta rajausta.

Selityksiä: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa (Euref), ellei toisin mainita. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta syksyllä 2013. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat ovat digitaalisia. Valokuvat ovat tallessa Mikroliitti Oy:n serverillä. Kuvaajat: Timo Sepänmaa ja Antti Bilund. Löydöille ei raporttia tehtäessä ole hankittu Kansallismuseon kokoelmanumeroa. Se hankitaan alkutalvella v. 2014.



Tutkimusalue on mustan ympyrän sisällä.

Yleiskartta



Tarkkuusinventoinnissa tehtyjen havaintojen perusteella ehdotettava muinaisjäännösrajaus on merkitty punaisella. Röykkiöiden sijainti vuoden 2012 inventoinnin mukaan, röykkiöt on merkitty vihreillä pisteillä ja numeroin. Röykkiöt 7 ja 3 ovat tuhoutuneet ja siten muinaisjäännösrajausten ulkopuolella. Inventoinnissa löydetty rautakautinen asuinpaikka muinaisjäännösalueen sisäpuolella on merkitty sinisellä.

Lähtötiedot

Laihian kirkonkylän alueelle on suunnitteilla Kirkonkylän osayleiskaava. Suunnitelmien johdosta alueella on tehty arkeologinen inventointi vuonna 2012 (Jaana Itäpalo/Keski-Pohjanmaan arkeologi palvelut). Pohjanmaan museo edellytti lisätutkimuksia ja vuoden 2012 muinaisjään-
nösinventoinnin täydentämistä Kalliolaakso/kiimakangas (Mjtunnus: 399010021) muinaisjään-
nösosastoella. Tutkimuksessa tuli selvittää erityisesti maanpinnalle näkymättömiä muinaisjään-
nöksiä. Kalliolaakso/Kiimakangas muinaisjäänösalue on rökkiökohde, joka on kaivauslöytö-
jen perusteella ajoitettu kansainvaellus- ja merovingiajalle. Muinaisjäänösalueen rökkiöistä
neljä on tutkittu vuosien 1935–52 välillä. Myöhemmin alueella on inventoitu ja tehty tarkastus-
käyntejä vuosina 1967–2012. Vuoden 2012 muinaisjäänösinventoinnissa alueella paikallistet-
tiin yhteensä 9 rökkiötä, joista kahden todettiin tuhoutuneen myöhemmän rakentamisen seu-
rauksena. Kalliolaakso/Kiimakangas rökkiöalueen muinaisjäänösrajaus on määritelty syksyllä
2013, aikaisemmin rökkiöt olivat muinaisjäänösrekisterissä pistekohteita.

Kirkonkylän osayleiskaavan konsulttina toimiva Ramboll Finland Oy tilasi Pohjanmaan museon
edellyttämät lisätutkimukset Mikroliitti Oy:ltä. Museovirasto myönsi tutkimusluvan Kalliolaak-
so/Kiimakangas muinaisjäänösalueelle 30.10.2013 (MV/141/05.04.01.02/2013). Timo Sepän-
maa ja Antti Bilund tekivät edellytetyn muinaisjäänösinventoinnin täydennysinventoin-
nin/intensiivi-inventoinnin 31.10.2013 tutkimuksen kannalta hyvissä olosuhteissa.

Tutkimus

Tutkimusalue oli suuruudeltaan noin 500 x 400 m:n (N – S x W – E). Alue on maaperältään
kalliota ja pääasiassa hyvin kivikkoista moreenia. Puusto on pääasiassa kuusta, jonkin verran
myös mäntyä sekä lehtipuita, lähinnä koivua. Alueen keskiosassa on vajaan hehtaarin suurui-
nen aukoksi hakattu alue, jolla on tonttipaaluja ja jolle johtaa Kalliolaakson tieltä lyhyt Marjakuja-
niminen tienpätkä. Alueen laitaosissa, joissa rökkiöt sijaitsevat, on pientaloasutusta.

Tutkimusalue tutkittiin kattavasti, etupäässä hakien asuinpaikoille sopivia kohtia – lähinnä ta-
saisia alueita, joilla on mineraalimaata. Kohdat etsittiin silmämääräisesti ja lapiolla maaperää
tunnustellen. Sopivilla paikoilla tehtiin koekuoppia. Koekuoppien paikat mitattiin Garmin Monta-
na 600 – gps-paikantimella. Aluetta tutkittiin lisäksi jonkin verran myös metallinpaljastimella –
lähinnä polttokenttäkalmistoihin viittaavien löytöjen toteamiseksi. Ainoat metallinilmaisinyödyt
olivat 1900-luvun hylsyjä ja luoteja.

Tarkkuusinventoinnissa todettiin muinaisjäänösalueen sisäpuolella sijaitsevan joitakin
alueita joiden osalla muinaisjäänösrajaus ei katsottu olevan perusteltu. Tutkimusalueen
luoteisosassa Lappalaisentien eteläpuolella on muutaman aarin kokoinen metsittynyt täyttö-
maa-alue. Täyttömaakerros on yli 2 m paksu, jonka alla mahdollisesti sijaitsevat muinaisjään-
nökset eivät ole kohtuudella tutkimuksen tavoitettavissa eikä alue maisemallisesti edusta alku-
peräistä maastoa. Lisäksi täyttömään liepeillä on alueita, jotka ovat pääasiassa kulkuväylien ja
pihapiirien lähipiirissä eivätkä todennäköisiä muinaisjäänösalueita. Alueen keskiosassa, Mar-
jakujan koillispuolella sijaitseva, muinaisjäänösalueesta poistettavaksi ehdotettava alue on
pääasiassa kosteapohjaista kivikkoa ja itäosaltaan avokalliota. Merkkejä muinaisjäänöksistä ei
tarkkuusinventoinnissa näillä alueella havaittu, eikä aluetta voi nykyisen tietämyksen valossa
pitää potentiaalisena muinaisjäänösten löytymisen kannalta myöskään muiden tutkimusmene-
telmien avulla.

Tulos

Kalliolaakso/Kiimakangas muinaisjäännösalueella tehdyssä tarkkuusinventoinnissa alueella havaittiin ennestään tuntematon rautakautinen asuinpaikka. Havaitun asuinpaikan rajausta määriteltiin alueelle tehtyjen koekuoppien ja niistä tehtyjen havaintojen perusteella. Rautakautinen asuinpaikka sijaitsee kokonaisuudessaan tutkimushetkellä muinaisjäännösrekisterissä olevan muinaisjäännösrajausten sisäpuolella ja kohde esitetään lisättäväksi Kalliolaakso/Kiimakangas muinaisjäännöksen uudeksi alakohteeksi.

Tarkkuusinventoinnissa todettiin muinaisjäännösalueen sisäpuolella sijaitsevan osaluokkia, joiden kohdalla suojelulle ei katsottu olevan perusteita. Tarkkuusinventoinnissa tehtyjen havaintojen perusteella näillä kohdilla kiinteitä muinaisjäännöksiä ei ole säilyneenä. Inventoinnin havaintoihin perustuen Kalliolaakso/Kiimakangas muinaisjäännösalueelle ehdotetaan uutta muinaisjäännösrajausta.

Kangasalla 21.11.2013

Timo Sepänmaa
Antti Bilund

Lähteet

Jaana Itäpalo 2012: Laihia 2012. Kirkonkylän osayleiskaava. Kalliolaakson ja jokivarren arkeologinen inventointi. Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu. Raportti.
C.F. Meinander 1950: Etelä-Pohjanmaan historia I-II. Esihistoria. S. 201.
Mirja Miettinen 1998: Laihian historia I. Esihistoria. S. 143–147.

Muinaisjäännös**LAIHIA KALLIOLAAKSO/KIIMAKANGAS**

Mj.tunnus: 399010021

Laji: kiinteä muinaisjäännös
Mj.tyyppi: kivirakenteet: röykkiöt
Ajoitus: rautakautinen

Koordin: N: 6993 167 E: 248 467 Z: 20
P: 6996 099 I: 3248 537

Sijainti: Laihian kirkosta noin 1-1,4 km itä-koilliseen.

Tutkijat: Aarne Äyräpää 1935 kaivaus, C.F. Meinander 1936 kaivaus, C.F. Meinander 1939 kaivaus, Kurt Jern 1952 inventointi, Ari Siiriäinen 1967 kartoitus, Mirja Miettinen 1977 tarkastus, Mirja Miettinen 1985 tarkastus, Mirja Miettinen ja Esko Luoma 1990 tarkastus, Päivi Kankkunen 1990 koekaivaus, Vesa Laulumaa 2003 tarkastus, Jaana Itäpalo 2012 inventointi.

Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Laihian kirkonkylän kaava-alueella, valtatie 3:n pohjoispuolella, piha-alueilla ja metsäsaarekkeissa laajalla alalla on 12 hautaröykkiötä. Niistä 4 on tutkittu vuosina 1935–1939, lisäksi yhdellä omakotitontilla tehty vuonna 1990 koekaivaus. Röykkiöistä osa on huomioitu kaavoituksessa, muutama on tuhoutunut pihoilla ja rakennustöissä. Röykkiöistä osa on suuria, läpimitaltaan 8–15 m ja muutamissa on keskellä silmäkivenä suuri siirtolohkare. Tutkituista röykkiöistä kolme oli pieniä ja matalia, yksi suuri ja silmäkivellinen. Kaikki tutkitut olivat hautaröykkiöitä ja löydöt ovat kansainvaellus- ja merovingialjalta. Kohdetta ei ole inventoitu Skogens kulturarv i Kvarkenregionen -projektin inventoinnissa 2011–2013, koska se on inventoitu Laihian kirkonkylän asemakaavan selvitystyönä. Vuoden 2012 inventointi: Röykkiöt sijaitsevat Laihian kirkonkylän ja Laihianjoen sekä valtatie no. 3 itäpuolella noin 6 hehtaarin laajuisella alueella. Omakotitaloja ulkoilualueella sijaitsee 7 röykkiötä kallioisilla mäillä kuntopolun varrella sekä aivan omakotitalojen läheisyydessä. Kaksi röykkiötä sijaitsee Lappalaisentien pohjoispuolella Rintamäen tilarakennusten eteläpuolella peltojen keskellä matalalla mäellä. Alueilla kasvaa lähinnä kuusimetsää. Kts. alakohteet

Jaana Itäpalo 2012 inventointi:

Kohteessa havaitut röykkiöt:

- Röykkiö 1** P (YKJ): 6995857 I (YKJ): 3248506 z n. 22,50 m mpy
- Röykkiö 2** P (YKJ): 6995954 I (YKJ): 3248581 z n. 22,50 m mpy
- Röykkiö 3** P (YKJ): 6996068 I (YKJ): 3248714 z n. 20,00 m mpy
- Röykkiö 4** P (YKJ): 6996126 I (YKJ): 3248667 z n. 20,00 m mpy
- Röykkiö 5** P (YKJ): 6996124 I (YKJ): 3248413 z n. 20,00 m mpy
- Röykkiö 6** P (YKJ): 6996052 I (YKJ): 3248387 z n. 20,00 m mpy
- Röykkiö 7** P (YKJ): 6995962 I (YKJ): 3248378 z n. 20,00 m mpy
- Röykkiö 8** P (YKJ): 6996282 I (YKJ): 3248681 z n. 15,00 m mpy
- Röykkiö 9** P (YKJ): 6996309 I (YKJ): 3248573 z n. 17,50 m mpy

Sepänmaa & Bilund 2013:

Alakohde 10

Mjtunnus: **uusi alakohde**

Laji: Kiinteä muinaisjäännös

Mj.tyyppi: Asuinpaikka

Laji: kivrakenteet: röykkiöt

Koordin: N: 6993 167 E: 248 382 Z: 20
P: 6996 099 I: 3248 452

Tutkijat: Sepänmaa & Bilund 2013 intensiivi-inventointi.

Sijainti: Laihian kirkosta noin 1 km koilliseen, Lappalaisentien ja Kalliolaakson tien välisellä alueella.

Alueelle tehtiin kaikkiaan 14 kpl koekuoppia (n. 25 x 25 cm). Kolmesta koekuopasta tuli rautakautista asuinpaikkaa osoittavina löytöinä palanutta savea / savitiivistettä sekä pieni rautaesine. Löytöalue on röykkiön n:o 5 kaakkoispuolella oleva

loivasti kaakkoon viettävä, terassimainen harjanne, joka luoteessa ja idässä rajautuu muutaman metrin korkuisiin moreenikumpareisiin ja eteläkaakossa ja pohjoisessa melko tasaiseen kivikkoiseen ja kosteapohjaiseen moreenimaahan. Puusto asuinpaikan kohdalla on pääasiassa parikymmenvuotista männikköä, itä ja länsilaidoilla kuusta, aluskasvillisuus ruohovaltaista.

Havainnot koekuopista:

Koekuoppa 1 N 6993194 E 248404

Kaivettu n. 25 cm syvyyteen. Maaperä sorasekaista hiekkaa ja hietaa. Löytöinä heti n. 4 cm pintaturpeen alta 20 cm syvyyteen pieni rautaesine (tai katkelma) ja 6 kpl palanutta savea / savitiivistettä, joista yhdessä mahdollista puunsyypainannetta ja yksi kuonaantunut. Noin 1 m koekuopasta itään kulkee pohjois-etelä – suuntainen polku.

Koekuoppa 2 N 6993156 E 248378

Kaivettu n. 20 cm syvyyteen. Maaperä nyrkinkokoisten kivien ja soran sekaista hiekkaa / hietaa. Löytöinä 2 kpl palanutta savea / savitiivistettä, joista toisessa selvä pyöreä oksapainanne. Koekuoppa on hieman (n. 1,5 m) alemmalla tasolla kuin koekuopat 1 ja 3, ja tasaisemmassa, kivikkoisemmassa maaperässä.

Koekuoppa 3 N 6993136 E 248354

Kaivettu n. 30 cm syvyyteen. Maaperä kiven ja soran sekaista hiekkaa / hietaa. Löytöinä 3 kpl palanutta savea / savitiivistettä, joista yksi kuonaantunut.

Koekuopissa ei ollut selvästi havaittavaa värjäätynyttä kulttuurimaata – johtuen osittain ehkä kuoppien pienestä koosta. Alueen maaperästä ja pintakasvillisuudesta johtuen varsinaista podsolimaannosta ei synny, mutta kuoppien pintamaa oli selvästi vaaleampaa kuin maa noin 20 cm:n syvyydellä. Mitään merkkejä kylvämisestä tai muusta maan muokkaamisesta ei ollut havaittavissa – ei myöskään laikutuksen jälkiä, vaikka alue on pääasiassa nuorehkoa (n. 20 v istutusmännikköä). Kaiken kaikkiaan alue vaikuttaa koskemattomalta, mitä tukee myös se seikka, että savitiivisten kappaleet olivat osaksi melko kulumattomia ja pyöristymättömiä.

Vaikka selvästi ajoittavia löytöjä ei tullut, voidaan kohde tulkita rautakautiseksi asuinpaikaksi ja liittyvän samaan vaiheeseen kuin läheiset röykkiöt. Oheiselle karttaotteelle on rajattu sinisellä viivalla havaintojen, maaperän ja topografian perusteella arvioitu asuinpaikka-alue. Tällä alueella maaperä on kivikkoista, mutta myös hiekkaisempaa ja tasaisempaa kuin ympäristö. Puusto on pääasiassa nuorehkoa istutusmännikköä.

Löydöistä: Palanut savi / savitiiviste on samankaltaista kuin rautakautisilta asuinpaikoilta tunnetaan (mutta ei juuri myöhemmiltä). Yhdessä kappaleessa oli selvä oksapainanne ja toisessa mahdollisia puunsyypainanteita, millä perusteella kyseessä on nimenomaan savitiiviste. Koekuopasta n:o 1 löytynyt pieni raudanpala (n. 32 x 10 x 4 mm) on kaarevalta sivultaan terävä. Kyseessä voi olla pieni veitsimäinen terä (ruoto puuttuu) tai sitten sattumalta kyseisen muotoiseksi ruostunut

fragmentti suuremmasta rautaesineestä. Löytöyhteyden perusteella esine on todennäköisesti samanikäinen savitiivisteiden palojen kanssa.



Vuoden 2013 inventoinnissa tehdyt koekuopat pisteinä (vihreät = löydöttömiä, punaiset = löydöllisiä koekuoppia). Sinisellä rajattu havaintojen perusteella arvioitu asuinpaikka-alue. Intensiivi-inventoinnissa tehtyjen havaintojen perusteella ehdotettava muinaisjäännösalueen rajausta punaisella.



Vasemmalla koekuopasta 1: rautaesine tai katkelma sekä 6 kpl palanutta savea / savitiivistettä. Ylimmässä kappaleessa mahdollisia puunsyypainanteita. Keskellä koekuopan 1 palaneen savea / savitiivisteiden kappaleet. Alemmassa palassa oksapainanne. Oikealla 3 kpl palanutta savea / savitiivistettä koekuopasta 3.



Koekuoppa n:o 1 lapion kohdalla polun vasemmalla puolella. Kuvattu luoteeseen.



Koekuoppa n:o 2 kuvan keskiosassa lapion kohdalla. Kuvattu koilliseen.



Koekuoppa n:o 3 kuvan keskiosassa, kuusen vasemmalla puolella.
Kuvattu eteläkaakkoon.

Kuvia

Antti Bilund tutkii metallinilmaisimella aluetta Marjakujan päästä noin 50 m kaakkoon.
Kuvattu länteen.



Hakattua aluetta kuvattuna Marjakujan päästä itään.
Tällä alueella ei havaittu muinaisjännöksiä.

Liite. Tarkastetut alueet

Koko tutkimusalue - tutkittiin ja arvioitiin kokonaisuudessaan eri menetelmin. Tarkemmin maastossa tarkastettiin kartalla vihreällä korostuksella esitettyjä alueita.

Kartan tulkinnassa on syytä ottaa huomioon alla lueteltuja seikkoja. Kartan esittämät tarkastetut alueet voivat olla tulkinnan varaisia, riippuen siitä mitä tarkastetulla alueella tarkoitetaan ja miten se käsitetään. Kartalla sinisellä korostettu on peitoltaan keskimääräinen yleistys siitä maastosta mitä on tarkemmin katsottu, koska maastossa ei systemaattisesti dokumentoitu:

- katseen ulottuvaisuutta (paikoin satojen metrien päähän, paikoin muutaman metrin)
- katveja ja esteitä katseen tiellä
- katesuuntia
- katseen intensiivisyyttä, tarkoitusta, havainnointikykyä ja – mahdollisuuksia katsomishetkellä
- kohtia missä viivytettiin kauemmin tai missä vain riennettiin eteenpäin (pääkulkusuunnassa).
- kairanpistoja, koekuoppia, avoimia maastonkohtia, peitteistä maastoa.

Alla oleva kartta pyrkivät noudattamaan Suomen arkeologisten kenttätöiden laatuvaatimusta.

